

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 09-06-2021 r.

Adam Bodnar

XI.505.4.2021.ASZ

Pan
Roman Ciepela
Prezydent Miasta Tarnowa

Szanowny Panie Prezydencie,

Jako **Rzecznik Praw Obywatelskich**, pełniący także – na podstawie art. 18 ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. z 2020 r. poz. 2156, t.j.; dalej jako: „ustawa o równym traktowaniu”) – funkcję **niezależnego organu do spraw równego traktowania**, wiele uwagi poświęcam temu, aby wszyscy, w tym przedstawiciele grup mniejszościowych, mogli korzystać w Polsce z pełni swych praw podstawowych, w poczuciu bezpieczeństwa i poszanowania godności. Jako zadanie priorytetowe traktuję więc przeciwdziałanie dyskryminacji z jakiegokolwiek przyczyny oraz zapewnienie, aby zasada równego traktowania była w Polsce realizowana przez wszystkie organy władzy publicznej, również na szczeblu samorządowym.

W czasie całej swej kadencji dawałem wyraz przekonaniu, że jako podmioty władzy publicznej **najbliższe lokalnym społecznościom, organy samorządu terytorialnego zajmują szczególne miejsce w systemie realizacji zasady równego traktowania**. Zaspokajając potrzeby wspólnot samorządowych, obowiązane są przykładac wagę do wypełniania tego zadania bez dyskryminacji mieszkańców z jakiegokolwiek przyczyny. Powinny włączać, a nie wykluczać – jednoczyć, a nie dzielić. Poza obowiązkiem działania na podstawie i w granicach prawa, winny korzystać ze wszystkich dostępnych im narzędzi, aby poprawiać sytuację grup szczególnie narażonych na dyskryminację.

Na powinności i możliwości działania władz lokalnych w obszarze praworządności i praw człowieka, w tym równego traktowania, zwraca też niezmiennie uwagę Kongres Władz Lokalnych i Regionalnych Europy. W Rezolucji nr 296 (2010) *o roli władz lokalnych i regionalnych w ramach realizacji praw człowieka* Kongres wezwał m.in. do uwzględniania perspektywy praw człowieka we wszelkich działaniach organów

publicznych, prowadzenia działań edukacyjnych i szkoleń antydyskryminacyjnych dla regionalnych urzędników i urzędniczek, zapewnienia równego traktowania w ramach wszelkich lokalnych usług publicznych, kontrolowania działań podmiotów prywatnych pod kątem zgodności z prawami człowieka, a także do przeznaczania odpowiedniego budżetu na realizację powyższych celów. Należy ponadto odnotować, że przedstawiciele Władz Lokalnych i Regionalnych Europy dokonali analizy sytuacji w Polsce związanej z przyjmowaniem uchwał o „przeciwdziałaniu ideologii LGBT” i sformułowali w tym zakresie swoje uwagi i zalecenia¹, wzywając do aktywności samorządów w celu zapewnienia przestrzegania praw człowieka i zasady równego traktowania.

Szereg rekomendacji dla władz samorządu terytorialnego, zmierzających do wzmocnienia ochrony przed dyskryminacją, sformułowala także Komisja Europejska w związku z poważnymi wątpliwościami co do gwarancji ochrony prawnej osób LGBT+ na terenie jednostek samorządu terytorialnego, które przyjęły uchwały ws. „ideologii LGBT”. Wśród rekomendacji znalazły się przede wszystkim:

1. nawiązanie bezpośredniego kontaktu z przedstawicielami organizacji broniących praw osób LGBT+ działających lokalnie w regionach lub w całym kraju oraz podjęcie współpracy z nimi w zakresie przeciwdziałania dyskryminacji,
2. podpisanie kart różnorodności potwierdzających zobowiązanie instytucji zarządzających do działania na rzecz równego traktowania, niedyskryminacji i wspierania wszystkich mniejszości,
3. wyznaczenie osób pełniących funkcję koordynatorów ds. równości szans i niedyskryminacji,
4. organizowanie działań promocyjnych i komunikacyjnych, warsztatów i szkoleń w zakresie niedyskryminacji i zarządzania różnorodnością, w tym w zakresie przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na orientację seksualną, organizowanie działań edukacyjnych w powyższym zakresie (...).

Rekomendacje te, choć adresowane do marszałków województw w kontekście funduszy unijnych², stanowią wyraźny przykład tego, jak istotne znaczenie w Unii Europejskiej, której członkiem Polska jest od 1 maja 2004 r., ma równe traktowanie członków i członkiń społeczności LGBT+ na poziomie lokalnym.

Uchwały wykluczające osoby LGBT+, przyjęte przez niektóre samorządy różnego szczebla, także, co odnotowuję ze smutkiem, przez powiat tarnowski i samorząd województwa małopolskiego – to przykłady działań, którymi organy samorządowe naruszyły ustawowe granice swoich kompetencji, ograniczając jednocześnie

¹ Raport, również w języku polskim, jest dostępny pod adresem: <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/nowy-raport-rady-europy-rola-wladz-lokalnych-sytuacja-praw-osob-lgbt-polsce>.

² Zob. <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/uchwal-y-przeciw-ideologii-lgbt-szkodza-wszystkim-rpo-do-marszalkow-województw>.

obywatelskie prawa i wolności. Wśród ich wielu negatywnych skutków, w tym przede wszystkim wpływu na sytuację nieheteroseksualnych i transpłciowych mieszkańców i mieszkank, należy wskazać też **przeniesienie środka ciężkości debaty** dotyczącej roli samorządu w obszarze równego traktowania. W tej perspektywie działania na rzecz zapewnienia konstytucyjnego standardu ochrony praw osób LGBT+ – art. 32 Konstytucji RP stwierdza, iż „wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne” oraz że „nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny” – jawią się jako działania szczególnie właściwie i pożądane. Pragnę wyraźnie podkreślić, że opisywany kontekst powoduje, że obecnie **przestrzeganie zasady niedyskryminacji**, m.in. ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową, **nie wystarczy. Władze lokalne są też zobowiązane do pozytywnej realizacji prawa do równego traktowania.** Obecna sytuacja prawna i społeczna, w której postawy radykalne i otwarcie dyskryminujące są prezentowane i akceptowane przez organy publiczne, wymaga już bowiem **nie tylko sprzeciwu, ale też aktywnego wsparcia** tych, których dotyka, by zapewnić im odpowiedni poziom ochrony.

W tym miejscu podkreślenia wymagają dane dotyczące niskiego poziomu bezpieczeństwa uczniów LGBT+ w polskich szkołach. Ta grupa uczniów jest bowiem szczególnie narażona na dyskryminację i przemoc motywowaną uprzedzeniami – jak wynika z raportu Rady Europy „Safe at school: Education sector responses to violence based on sexual orientation, gender identity/expression or sex characteristics in Europe”³ 3 na 4 (75%) uczniów LGBT w Polsce twierdzi, że było świadkami homofobicznych zniewag w szkole, a 1 na 4 (aż 26%) zgłosiło, że był świadkiem przemocy fizycznej. Takie doświadczenie mogą nie tylko powodować u nich poczucie wykluczenia oraz problemy z rozwojem i nauką, ale nawet prowadzić do tak tragicznych konsekwencji jak samobójstwo – ten sam raport Rady Europy wskazuje, że u uczniów identyfikujących się jako osoby LGBT+ myśli samobójcze występują od 2 do 5 razy częściej niż w przypadku ich heteronormatywnych kolegów i koleżanek. Dane te powinny budzić szczególny niepokój organu prowadzącego szkołę, na którym, zgodnie z art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz.U. 2020 poz. 910, t.j. ze zm.; dalej jako: Prawo oświatowe) spoczywa odpowiedzialność za jej działalność, a do zadań tego organu należy w szczególności „zapewnienie warunków działania szkoły lub placówki, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki”.

W świetle wskazanych wyżej niepokojących danych, oraz relewantnych przepisów prawa, **jednym z podstawowych zadań organów państwa właściwych w sferze edukacji – w tym prezydentów miast**, na których, jak stanowi art. 29 ust. 1 pkt 2 Prawa oświatowego, w pierwszej kolejności ciąży realizacja obowiązku zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków nauki – **powinno być zagwarantowanie, że placówki**

³ Dostęp pod adresem: <https://rm.coe.int/prems-125718-gbr-2575-safe-at-school-a4-web/16809024f5>.

edukacyjne są wolne od homofobii i transfobii. Z tego samego powodu działania organów władzy publicznej, w szczególności jednostek samorządu terytorialnego jako organów prowadzących szkoły, które zmierzają do wyeliminowania tych negatywnych zjawisk spotkać się muszą z wyraźną aprobatą Rzecznika Praw Obywatelskich.

Chcę zapewnić, że jako Rzecznik Praw Obywatelskich niezmiennie także popieram zaangażowanie władz samorządowych w budowanie świadomości i edukowanie na rzecz równości poprzez kampanie społeczne i wydarzenia kulturalne. To właśnie bowiem kształtowanie właściwych postaw społecznych jest kluczem do zbudowania wspólnoty samorządowej opartej na otwartości i poszanowaniu wszystkich jej członków i członkiń, w tym osób LGBT+.

W świetle powyższego, w niniejszym wystąpieniu **pragnę wyrazić poparcie dla działań Pana Prezydenta na rzecz zapewnienia konstytucyjnego standardu równego traktowania mieszkańców i mieszkanki Miasta Tarnowa, zachęcając do kontynuowania zaangażowania w czynną realizację zasady równości.** Szczególnego – symbolicznego – znaczenia nabierają one w czerwcu – Miesiącu Dumi społeczności LGBT+, choć wyeliminowanie systemowych problemów nierówności, budowanie uczciwych i równych, opartych na solidarności społeczności lokalnych i całego społeczeństwa powinno być naszym wspólnym i podstawowym celem – jako organów władzy publicznej – w codziennej działalności. Założenie to powinno obejmować w szczególności **promowanie równości**, w tym w edukacji, jako kluczowej wartości i zasady horyzontalnej⁴.

Wyrażam głębokie przekonanie, że rola samorządu terytorialnego w realizacji tych celów jest szczególna. Raz jeszcze **apeluję do Pana Prezydenta o aktywne działanie na rzecz równości wszystkich członków i członkiń lokalnej wspólnoty** tak, aby by była ona włączająca, równa i bezpieczna dla każdej i każdego.

Z poważaniem,

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

⁴ Zob. *Recommendation for a fair and equal Europe: rebuilding our societies after Covid-19*, EQUINET 2020. Dostępna w wersji elektronicznej pod adresem: https://equineteurope.org/wp-content/uploads/2020/06/equinet_rebuilding-recommendation_A4_03-web.pdf.